

**MUSIQIY MASHG'ULOTLAR JARAYONIDA MUSIQA TINGLASH
QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISH**

Navoiy Davlat Pedagogika instituti

“Musiqqa ta’limi” yo’nalishi

2-kurs talabasi

Berdikulova Mohinur G’ulom qizi

Ilmiy rahbar

Bo’ronov Fazliddin To’xtayevich

Annotatsiya: Ushbu maqolada musiqqa o’qitishning asosiy maqsadi, yosh avlodning qalbida musiqaga mehr uyg’otish, musiqiy mashg’ulotlar orqali bolaning musiqiy qobiliyatlarini rivojlantirish haqida so’z boradi.

Kalit so’zlar: musiqqa, o’qituvchi, bilim, malaka, qobiliyat, rivoj, san’at, pedagogika, texnologiya, ijod.

**РАЗВИТИЕ НАВЫКОВ СЛУШАНИЯ МУЗЫКИ ВО ВРЕМЯ
МУЗЫКАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ**

Навоийский государственный педагогический институт

Направление «Музыкальное образование»

студент 2 курса

Бердикулова Мохинур Гулам кизи

Научный консультант

Буронов Фазлиддин Тухтаевич

Аннотация: В данной статье говорится об основной цели музыкального образования, привитии любви к музыке в сердцах подрастающего поколения, развитии музыкальных способностей ребенка посредством музыкального обучения.

Ключевые слова: музыка, педагог, знания, умения, способности, развитие, искусство, педагогика, технология, творчество.

**DEVELOPMENT OF MUSIC LISTENING SKILLS DURING MUSIC
EDUCATION**

Navoi State Pedagogical Institute

"Music education" direction

2nd year student

Berdikulova Mohinur G'ulom qizi

Research advisor

Boronov Fazliddin Tokhtayevich

Abstract: This article talks about the main goal of music education, instilling love for music in the hearts of the young generation, and developing the child's musical abilities through musical training.

Key words: music, teacher, knowledge, skills, ability, development, art, pedagogy, technology, creativity.

Yosh avlodni har tomonlama yetuk qilib tarbiyalashda maktabda o'qitiladigan barcha fanlar qatori nafosat tarbiyasining tarkibiy qismi bo'lgan musiqa madaniyati darslarini ahamiyati katta. Musiqa inson his-tuyg'ularini, orzu-istaklarini o'ziga xos badiiy tilda ifoda etadi va bolaning hissiyotlariga faol ta'sir ko'rsatadi. Musiqa fani maktabda boshqa fanlarni o'zlashtirishga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi. Musiqa jonli san'at turi sifatida davr, hayot, tabiat va inson his-tuyg'ularini, orzu-istaklarini aks ettiradi. Uni quvontiradi, o'ylantiradi va hayotdan ozuqa olishga xizmat qiladi. Milliy madaniyatimiz bobokaloni Abu Nasr Forobiy aytganlaridek, «Bu fan tana sog'ligiga foydalidir».

Maktabda musiqa o'qitishning asosiy maqsadi o'quvchilarda musiqa madaniyatini shakllantirish, ularni zamon talabiga javob bera oladigan barkamol inson qilib voyaga yetkazishdir.

Bolaning ijod doirasining keng doirasi bor. Bu bolaning tasavvurini faollashtiradi, mustaqil qo'yilgan maqsadga erishishni rag'batlantiradi, o'z g'oyalarini turli shakllarda amalga oshirishini izlaydi va o'rganishga yordam beradi. Musiqiy o'yin va mashg'ulotlar bolalarning uch yoshdan yetti yoshgacha tavsiya etiladi. Ritmik harakatlar bolalar bog'chasida boshlang'ich guruhlarda va musiqa maktablarida, uy sharoitida yanada chuqurroq o'rganilishi mumkin. Bolalarning aqliy, nafosat va jismoniy rivojida raqs, musiqali o'yinlar va musiqaga mos harakatlar bajarish quyidagi vazifalardan iborat:

- Bolalarning musiqiy uquvi, ayniqsa xotirasi, ritm tuygʻusi musiqaga mos harakatlar yordamida yaxshi rivojlanadi. Har qanday harakat turi musiqiy asarning surʻati va ritmi ostida bajariladi, harakat bilan bogʻliq boʻlgan musiqiy ohanglar bola xotirasida turgʻun saqlanadi. Raqs va musiqiy harakatlar bolada harakatchanlik, chaqqonlikni rivojlantirib, qomatning togʻri oʻsishiga va badanning chiniqishga katta yordam beradi. Musiqiy asarlar bolalarga turlicha emotsional hislar uygʻotib, turlicha kayfiyatlar hosil etib, ularning ongida oʻziga xos obrazlar yaratadiki, bolalar asar mazmunini turli harakatlar va ishoralar bilan ifodalashga harakat qiladilar. Demak, musiqaga mos harakatlar oʻquvchilarning aqliy va nafosat qobiliyati rivojlantirish bilan birgalikda irodasini ham rivojlantiradi.

Musiqiy asarlardan marsh, raqs va oʻyinlar oʻquvchilarga tez taʻsir etadi, shuning uchun ham quvnoq raqs, qiziqarli musiqali oʻyinlar har bir bolaning eʻtiborini oʻziga tortadi. Ritmika bolalarda musiqiy harakatlarni, estetik tarbiyani oshirishda katta rol oʻynaydi. Bogʻcha yoshidagi bolalar ilk yoshdan boshlab sakraydi, oʻynaydi, lekin bu bolaning ritmik harakatlandi, degani emas. Bu davrda bolalar musiqa ostida emotsional harakatlanadi, eshitish qobiliyati oʻsadi.

Musiqa ostida harakatlanib, tarbiyachilar bilan birgalikda kichik-kichik qoʻshiqlar ham kuylanadi.

Harakat turlari uchga boʻlinadi:

1. Asosiy harakatlar: yurish, yugurish, sakrash.
2. Gimnastik harakatlar: predmetlar bilan, yaʻni lenta, obruch, bayroqchalar va koptok bilan.
3. Raqs harakatlari: musiqa ostida ritmik harakatlar haqida nazariy bilimga ega boʻlish mumkin.

Maktabda va bogʻchada oʻtkaziladigan har bir ertalikni, turli tadbirlarni musiqasiz tasavvur etib boʻlmaydi. Jumladan, musiqali ritmik harakatlarning ham oʻz oʻrni bor. Bunda bola ritmni his qiladi, qomatlari chiroyli boʻlib, toʻgʻri yurushni, musiqa ostida harakat qilishni oʻrganib boradilar. Hozirgi milliy qadriyatlarimiz, urf-odatlarimiz, oʻzbekchiligimiz oʻz oʻrnini topayotgan bir vaqtda bolalarga oʻzbek milliy musiqasi, qoʻshiqlari, ritm harakatlarini oʻrganish

juda muhimdir. Musiqiy- ritmik harakatlar orqali bola musiqani his qilishi hamda uni obrazli tushunishi mumkin.

Tavsiya etiladigan musiqa orqali bolalarning ruhiy holatini hamda atroflicha o'rganish mumkin. Izlanishlar shuni ko'rsatadiki, bolalarga tavsiya etiladigan obrazli harakatli o'yinlar, obrasizlaridan ancha samaraliroq. Shuningdek, musiqiy-ritmik harakatlarni o'zlashtirish davomida bola milliy musiqa sadolarini ham ajratishni, ularni farqlay olishni o'rganadi. Bolaga beriladigan musiqali ritmik harakatlarni amalga oshirish jarayonida bola uni idrok qiladi, tushunadi hamda musiqa va unga mos raqs harakatlarini amalga oshiradi. Bu orqali ularda musiqani tushunish ko'nikmalarini shakllantirish mumkin.

Qachonki, bola musiqani tushunsagina, unga mos raqs harakatlarini amalga oshira oladi. Bola amalga oshirayotgan har bir ritmik harakatni to'g'ri idrok qila olishi bu muhim jihatlardan biridir. Aytish kerakki, ritmik harakatlarning noo'rin qo'llanishi ham salbiy omillarga olib kelishi mumkin. Bolaga raqs harakatlarni tushuntirish asnosida uning hislarini ham tarbiyalash bevosita muhim jihat sanaladi. Agar ularda his-tuyg'ular ishlamas ekan, siz sahnalashtirgan musiqani tushunmasdan, ko'r-ko'rona amalga oshiradi.

To'g'rirog'i, musiqa rahbari ko'rsatgan narsadan nariga o'tmaydi. Shu sabab, eng avvalo, bolada his qilish tuyg'usini shakllantirish shart. Bolaga raqs harakatlarini o'rgatish jarayonida gohida siz o'zingiz bilmagan holda bolaning qobiliyatlarini payqay boshlaysiz. Hattoki u siz o'rgatayotgan harakatlarga yanada o'zidan qo'shimchalar qo'shishi mumkin. Bu esa umumiy kompozitsiyani boyitishga xizmat qiladi.

Musiqiy-ritmik harakatlar bolaning fiziologik va ruhiy rivojlanishiga qay darajada hissa qo'shishini yuqorida ko'rib chiqdik. Ammo, mana shu ritmik harakatlar aslida nimaga asoslanishini, uning manbalarini nima ekanligini bilib olish fursati yetdi. Har qanday musiqa ham albatta chiroyli harakatlar bilan yaxlitlik kasb etadi. Shunchaki, musiqa insonni zeriktirishi mumkin. Unga hamohang go'zal xiromlarni tomosha qilish esa estetik zavq bag'ishlaydi. Shunday musiqalar va ularga monand raqslar bo'ladiki, ularni bir-biridan ayro

tasavvur etib bo'lmaydi. Musiqiy-ritmik harakatlarni amalga oshirayotganda bolalarning uni o'zlashtirish potentsiali bevosita musiqaning ruhiyatiga ham bog'liq.

Biroz sokinroq, mahzunroq musiqaga bolalar harakatlarni amalga oshirishga qiynaladi. Chunki bolaning tabiatidagi quvnoqlik bunga xalaqit beradi. Sho'x, quvnoq musiqaga raqsga tushishga bola qiynalmaydi. Aksincha yana o'zidan nimalarnidir qo'shimcha qilishi ham mumkin. Shunindek, musiqiy-ritmik harakatlarni o'zlashtirishda bolalar qo'shimcha mayda detallarga ham ehtiyoj sezishi tabiiy. Musiqaga mos holda bolaning qo'liga shiqildoq, doira yoki boshqa bir kichikroq shakldagi predmetlarni berish kerak. Bular ritmik harakatlarning musiqaga hamohangligini yanada kuchaytiradi. Kerak bo'lsa, raqs harakatlariga jilo baxsh etadi.

Adabiyotlar:

1. K. Hoshimov, S. Nishonova va boshq. «Pedagogika tarixi». – T: O'qituvchi, 1996 y.
2. M. Inomova. «Pedagogika ma'ruzalar matni». – T: TDPU, 2000 y.
3. O. Shayxova. «Inson va uning ma'naviy dunyosi». – T: O'qituvchi, 1993
4. J. Yo'ldoshev. «Malaka oshirishning nazariy va metodologik asoslari». – T: O'qituvchi, 1988 y.
5. H. Nurmatov, N. Yo'ldosheva «O'zbek xalq musiqasi ijodiyoti ». – T: G. G'ulom, 2007 y.